

PREFAȚĂ

Acum vreo douăzeci de ani, pe când lucram cu Dumitru Chioaru la *Antologia poeziei române de la origini până azi* (apărută în 1998 la Editura Paralela 45), l-am vizitat, după un tainic ritual, pe Mircea Ivănescu, și, stând noi la o vorbă la restaurantul „Doi colonei” din cartierul nostru sibian pe nume Hipodrom (locuiam la două străzi distanță de M.I.), am amintind o seamă dintre poeții antologați în masivul nostru tom, distinsul meu interlocutor îmi pune atunci întrebarea: „Dar Beniuc, domnule Văcărescu, pe Beniuc l-ați ales?” I-am răspuns că nu, și atunci mi-am amintit poezia *Mărul de lângă drum* pe care o „făcusem” la școală și luasem o notă foarte mică pentru că sugerasem că poate merele oferite cu dărnicie erau acre! „Mare greșeală faceți, când ajungeți acasă, căutați poezia *Pe o scândură cu actinii*, și apoi mai vorbim.” Așa am și făcut, desigur, îndrumările poetului fiind, cum bine se știa, sfinte pentru noi. Și până azi, cred că această poezie a lui Beniuc una este dintre cele mai frumoase din lirica noastră. Desigur, am și selectat-o în antologia noastră.

Niciun alt poet român, dintre cei aflați, desigur, pe un palier înalt al valorii estetice, tocmai în numele acesteia, nu necesită, precum Mihai Beniuc, o antologie alcătuită cu extremă selectivitate și severitate. O astfel de antologie este în folosul poetului, nu încapă discuție, doar o asemenea selecție, întemeiată pe o lectură foarte critică putând, credem, să-l readucă pe Mihai Beniuc în atenția cititorului de azi și să-l așeze acolo unde îi este locul în istoria poeziei noastre din secolul XX. Însă nu e deloc ușor a face o astfel de antologie. În primul rând pentru că poetul a publicat peste cincizeci de volume de versuri, iar „pădurile de proză”, după vorba lui G. Călinescu, în care se ascunde lirismul adevărat, sunt de fapt hățişuri în care cu greutate poți pătrunde și unde te poți rătăci oricând. Mihai Beniuc a fost prea puțin, sau chiar deloc, interesat să-și asume un necesar autocontrol estetic al propriilor versuri, biziundu-se integral pe talentul poetic și, așa cum scrie pe bună dreptate Nicolae Manolescu, pe un imens orgoliu. Un talent deloc de neglijat și care a dat naștere unei voci poetice puternice și mult diferențiate față de alte voci lirice contemporane. Iar la aceasta, s-a mai adăugat, în perioada de după război, poezia sa „militantă”, poezia dedicată partidului comunist și idealurilor marxist-leniniste, în cea mai mare parte de slabă valoare, atât din cauza temei și motivelor perimate, cât și realizării ca atare.

Poezie născută însă din sinceritate, dintr-un ideal al „vremurilor noi”, acela de a reprezenta vocea celor mulți și slabi, și din credința într-o salvare colectivă, în numele dreptății sociale. Iată însă, se dovedește încă o dată, că sinceritatea și idealurile sociale, chiar dublate de un real talent poetic, nu generează decât rareori o poezie de valoare.

Așa că a fost o grea întreprindere să realizăm această antologie de versuri. Și asta nu doar din cauza „cantității” mari de versuri publicate de Beniuc, dar și din cauză că, la un moment dat, ne-am pus întrebarea: ce antologăm, ne îndreptăm mai mult spre poezia sa militantă, de sorginte ardelenescă, așa cum s-a mai spus, aceea din primele cinci volume, dintre 1938 și 1946, ne axăm pe poezia vaticinară de acolo ori spre artele poetice mereu prezente, preferăm poezia de dragoste, cu totul specială, de la începuturi ori de mai târziu, ne orientăm spre poezia sa socială, în care istoria de zi cu zi devine tema dominantă? Am încercat astfel, după relecturi folositoare, să obținem, credem, un echilibru între volumele din timpul și din preajma războiului (din care, totuși, sunt alese mai multe poeme decât din alte volume de mai târziu) și cele de după 1950 (până la volumul *Dialog*, din 1977, ultimul din care am extras versuri pentru prezenta selecție), între tema politică și cea socială și poezia intimistă (de dragoste sau care se construiește pe nostalgia trecerii inexorabile a timpului), între artele poetice la vedere sau implicite și poezia în care se dă o inedită luptă cu sinele în tunelul interior stăpânit de un înger mai degrabă întunecat, cu chip de pasăre de pradă, de veveriță neagră sau de monstru din vechime.

Este adevărat, au observat asta toți cei care au scris despre Beniuc, că poetul a fost puternic influențat, atât de mesianismul poetic ardelenesc, cei mai citați în acest sens fiind Coșbuc, Goga și Cotruș, cât și de poezia elegiacă minoră, paseistă, de început de secol XX (Iosif, Săulescu, sau iarăși Goga, cel din poezia intimistă sau aceea a despărțirii de satul natal), cu încercarea de înscriere într-o linie de vitalități poetice argheziene, iar pe de altă parte, de poeți străini, mai ales maghiari (Petöfi, Ady), ruși (Esenin, Maiakovski) sau germani (Heine), pe care poetul nostru i-a citit în original. Totuși, prin ce anume se remarcă Mihai Beniuc ca poet, dincolo de personalitatea sa controversată (ca oficios al Partidului Comunist și lider de organizație scriitoricească, nu ca om de știință, ca psiho-biolog, domeniu în care a fost un bun și onest specialist și profesor), dincolo de poemele epice de slabă valoare, precum *Chivără roșie*, dincolo de versificațiile encomiastice dedicate lui Stalin, Dej și Ceaușescu (pe care i-a iubit și nu prea, poemele cu pricina venind mai degrabă firesc, în linia unui mesianism stângist și poporan de care nu s-a desprins niciodată, ba, de care a fost mereu mândru), dincolo de primitivismul poetic de care dă dovadă în numeroase împrejurări?

Nu e cazul aici să facem paradă cu vreo nouă interpretare a poeziei lui Beniuc. În fond, câțiva critici au scris pagini memorabile despre această poezie, care, astfel, nu mai are nici un secret pentru cititor. Doar orizontul de așteptare e altul, odată cu succesiunea rapidă de paradigme ale gândirii, de acum, social-politice, istorice etc. Astfel, la sfârșitul acestui volum, am antologat cele mai importante, credem, fragmente critice despre Beniuc, între care se remarcă, fără discuție, cele ale lui I. Negoïtescu, criticul care încă foarte devreme îl remarcă pe poet (vezi *Curentele noi în poezia din Ardeal*, din 1943, într-o vreme în care Negoïtescu și Beniuc erau privilegiații locuitori ai unui Sibiu în care se refugiase Universitatea clujeană, Mihai Beniuc fiind chiar director al „Lucafărului” sibian, seria 1939–1946, alături de D.D. Roșca) și, desigur, cele ale lui Nicolae Manolescu.

Însă reliefaarea câtorva aspecte ale poeziei lui Beniuc este stringent necesară, privind tematica mai ales, care să rotunjească, util, credem, această antologie. În primul rând, este vorba de poemele care cresc direct dintr-un localism (chiar înainte de cel de-Al Doilea Război Al. Dima dezvoltă, la Sibiu, teoria localismului creator, venită și dinspre teoriile cultural-naționale ale lui Simion Mehedinți), reprezentarea spațială fiind una individuală (Sebiș, Crișul Alb) înscrisă într-o reprezentare globală (Apușeni, Transilvania), cu sevele tari și limba rugoasă a acestora, am putea spune o îmbinare de ego-centrism și geo-centrism, puternic teritorializată, în care toate simțurile participă la alcătuirea unei poezii puternic înrădăcinate în pământul spuzit de garoafe însângerate al Transilvaniei.

Pe de altă parte, este vorba de tema istoriei, pe care Beniuc și-o asumă cu maximă gravitate, istoria individuală, înscrisă în istoria mare a lumii, din adâncimea tragicei istorii ardelenesti și până în contemporaneitate (iar timpul n-a fost deloc lipsit de mari evenimente dramatice, precum cel de-Al Doilea Război mondial sau trecerea la noua orânduire), perspectivele poetului, din interior, ca participant, sau din exterior, ca observator de o anumită condiție socială, ducând la o multifocalizare sui-generis, într-o schemă unică spațio-temporală și într-o coordonată filosofică de tip (post)apocaliptic (vezi, de exemplu, marele poem *Drumuri*, unicat la acea vreme, rămas până azi un puternic poem politico-filosofic).

Nu trebuie trecută cu vederea arta poetică a lui Beniuc, cea binecunoscută, chiar de la început, din *Drum în sus* și *Poețiilor tinere*, sau de mai târziu, din *Mărul de lângă drum* sau *Azimă*, pe de-o parte ca desprindere de orice modele, iar pe de alta, ca promovare a unei arte de directă expresie, în folosul celor mulți, fie că acest lucru este oportun sau nu. Mărturisesc azi că *Mărul de lângă drum* îmi sună cu totul altfel decât pe vremea liceului. Desigur, arta poetică beniuciană vine din strânsa îmbinare dintre credința poetului în rolul social al artei și permanenta sa atitudine

politică de stânga. Chiar de aceea scrie Nicolae Manolescu, în *Istoria...* sa, că Beniuc „nu este doar un autentic poet realist-socialist, dar și singurul poet realist-socialist autentic”.

În fine, dimensiunea elegiacă a poeziei beniuciene: marcantă în poeziile de dragoste, de o simplitate și o vibrație aparte (cine, din cititorii mai vechi, nu recită azi, fie și doar în gând, pentru că Beniuc „nu dă deloc bine”, nici politic, nici social, „Ții minte, Ana Kelemen...” sau „Iubito, nu mai suntem tineri...”) sau din poemele în care destinul, nimicnicia vieții, trecerea nemiloasă a timpului etc. sunt temele predilecte, în structuri lirice de o suplă sonoritate (în unele cazuri de benefică influență folclorică) și de o pregnanță care îl face pe cititor să-și amintească multă vreme ardentă răsufflare a poetului. Desigur, între acestea, și poemul-capodoperă beniucian, *Pe o scândură cu actinii*, în care cele două teme mari, iubirea și moartea, se structurează liric pe un inedit imaginar acvatic și în care înalta melancolie ne relevă o emoționantă filosofie a vieții: această emoție, contemplată și pusă în scenă de pe pontonul bătut de valuri al vieții, ne mai spune azi, iată, atâtea, despre un fericit naufragiu: „Iubito, noi vom fi temeiu/ Acestei noi minuni de jocuri./ Cu sufletul zidit în steiu/ Din vatra veșnicilor focuri, // Iar candizii polipi, în spațiu/ Simbolizând mișcări ciudate./ Vor cere pururi, cu nesațiu./ Imbrățișările nedate.”

Ioan Radu Văcărescu

CUPRINS

Prefață	5
----------------------	---

CÂNTECE DE PIERZANIE (1938)

Cu Dumnezeu la cot	11
Vulturul de foc	13
La Sebiș ori în altă parte	15
Cântec despre melc	16
Părerii de rău	17
Ultima scrisoare	19
Îndureratul Eros	21
Tovarășii copilăriei	22
Aicea printre Ardeleni	26
Poeților tineri	27
Ursul românesc	31
Teamă de toamnă	32
Întoarcerea mea	33
Strigoii	35
Cele trei corăbii (4)	38

CÂNTECE NOI (1940)

Răsărit	43
Sania nebună	45
Proorocie	46

Ființe	48
Ana Kelemen	49

ORAȘUL PIERDUT (1943)

Orașul pierdut	53
Lui Octavian Goga	55

POEZII (1943)

Drumuri.....	59
Steaua cu coadă	65
Ursoaica	66
Pe o scândură cu actinii	67
Melița	69
Despărțire de o garoafă roșie	70
Cântec de primăvară	71
Ileana.....	72

UN OM AȘTEAPTĂ RĂSĂRITUL (1946)

Bătrânul meu	75
Toboșarul timpurilor noi	76
Un om așteaptă răsăritul	78

MĂRUL DE LÂNGĂ DRUM (1954)

Iubito, nu mai suntem tineri... ..	83
Străbunul	84
Mărul de lângă drum	86

AZIMĂ (1955)

Studiu	91
Azimă	92
Știa țiganca... ..	93

INIMA BĂTRÂNULUI VEZUV (1957)

Mă rog...	97
Inima bătrânului Vezuv.....	98

MATERIA ȘI VISELE (1961)

Grizzly	101
Materia și visele	102
Pod întrerupt	103
Și tu dragoste... ..	104

CULORILE TOAMNEI (1962)

Nu poți pune	107
Fragment	108

PE COARDELE TIMPULUI (1963)

Cântec pentru cai	113
De-acum această carcasă... ..	115

CU FARURI APRINSE (1964)

Ca îngerul tăgădei	119
Istorie	120
Cu faruri aprinse	121

COLȚI DE STÂNCĂ (1965)

Steauna bunei speranțe	125
M-am surprins cu sărutări străine... ..	126

ZI DE ZI (1965)

Veverițele	129
------------------	-----

ALTE DRUMURI (1967)

Prin rădăcini	133
Boi la tăiere	134
Un strat de morți... ..	135
Iubita	136
Despărțire	137

MOZAIC (1968)

Înger întârziat	141
Sărutul lui Narcis	142
Cântă puiul cucului	143

INIMA-N ZALE (1969)

Spicul	147
--------------	-----

LUMINI CREPUSCULARE (1970)

Urs bătrân	151
Miorița	152
Rupe coaja mormintelor	153
În prăpastie	154
Asfințit	155
Final de legendă	156
De sub ninsoare	157
Pierdut răsună un cântec... ..	158
Fantoma unui vis	159
Momâia	160
Pasărea	161

ETAPE (1971)

Priveștițe veche	165
Te iată deci... ..	166

Ce caută.....	167
Real	168

ARDERI (1972)

Drapelul	171
Rost	172
Tu lin te-apeacă	173
Mulțam, viață... ..	174

TURN DE VEGHE (1972)

Anotimp de aur	177
Reminiscentă	178
Maria din Bihor	179
Zori	180
Pomul	181
*** (<i>Începem așadar să...</i>)	182

FOCURI DE TOAMNĂ (1974)

Cumpănă	185
Singurătate	186
Lângă Vezuv	187
Străbunii	188

DIALOG (1977)

Lume fără legende	191
Nevăzuta	192
Unchiul.....	194
*** (<i>Iubirile-mi în minte se perindă</i>)	195
Romantism	196
Atac	197

*** (<i>Sub oflitate foi se-nmormântează</i>)	198
Vlad Țepeș	199
<i>Fragmente de comentarii critice</i>	201